

**BOSHLANG'ICH SINFDA MILLIY HUNARMANDCHILIKNI  
RIVOJLANTIRISHDA SHARQONA KASBIY QADRIYATLAR  
ASOSIDAGI TARBIYANING O'ZIGA XOSLIGI**

---

**ODINABOBOYEV FAZLIDDIN BAHRIDDIN O'G'LI**

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika va psixologiya kaderasasi o'qituvchisi

**Email:** [odinaboboyevf@dtpi.uz](mailto:odinaboboyevf@dtpi.uz)

<https://orcid.org/0009-0007-0995-2189>

**Annotatsiya.** Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy hunarmandchilikning dastlabki mexanizmlarini shakllantirishda Sharqona kasbiy qadriyatlarga tayangan holda tarbiya berishning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinadi. Ustoz-shogird an'anasi, mehnatsevarlik, sabr-toqat, halollik kabi qadriyatlarning pedagogik imkoniyatlari yoritiladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar — loyihaviy ta'lim, o'yin texnologiyalari, hamkorlikda o'qitish va STEAM yondashuvini hunarmandchilik mazmuni bilan uyg'unlashtirish yo'llari asoslanadi. Maqolada Sharq mutafakkirlarining tarbiyaviy qarashlari ham tahlil etilib, ularning bugungi maktab amaliyotidagi o'rni ko'rsatib beriladi.

**Kalit so'zlar:** hunarmandchilik, Sharqona qadriyatlar, boshlang'ich sinf, kasbiy tarbiya, ustoz-shogird, pedagogik texnologiya, mehnat tarbiyasi, milliy qadriyatlar.

**ОСОБЕННОСТИ ВОСПИТАНИЯ НА ОСНОВЕ ВОСТОЧНЫХ  
ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ ПРИ РАЗВИТИИ  
НАЦИОНАЛЬНОГО РЕМЕСЛЕННОСТВА В НАЧАЛЬНЫХ  
КЛАССАХ**

**Аннотация.** В статье анализируются особенности воспитания на основе восточных профессиональных ценностей при формировании первоначальных механизмов национального ремесленничества у младших школьников. Раскрывается педагогический потенциал традиции «устоз–шогирд» (мастер–ученик), трудолюбия, терпения и честности. Обосновываются пути сочетания современных педагогических технологий — проектного обучения, игровых технологий, обучения в сотрудничестве и STEAM-подхода — с содержанием ремесленного труда. Также рассматриваются воспитательные взгляды восточных мыслителей и показывается их место в практике современной школы.

**Ключевые слова:** ремесленничество, восточные ценности, начальные классы, профессиональное воспитание, устоз–шогирд, педагогические технологии, трудовое воспитание, национальные ценности.

### **SPECIFIC FEATURES OF EDUCATION BASED ON EASTERN PROFESSIONAL VALUES IN DEVELOPING NATIONAL HANDICRAFTS IN PRIMARY SCHOOL**

**Abstract.** The article analyses the specific features of education based on Eastern professional values in forming the initial mechanisms of national handicrafts among primary school pupils. The pedagogical potential of the master–apprentice tradition, diligence, patience and honesty is revealed. Ways of combining modern pedagogical technologies — project-based learning, game technologies, cooperative learning and the STEAM approach — with the content of handicrafts are substantiated. The educational views of Eastern thinkers are also examined, and their place in present-day school practice is shown.

**Keywords:** handicrafts, Eastern values, primary school, vocational education, master–apprentice, pedagogical technologies, labour education, national values.

## **ХУСУСИЯТҲОИ ТАРБИЯ ДАР АСОСИ АРЗИШҲОИ КАСБИИ ШАРҚӢ ҲАНГОМИ ИНКИШОФИ ҲУНАРМАНДИИ МИЛЛӢ ДАР СИНФҲОИ ИБТИДОӢ**

**Аннотатсия.** Дар мақола хусусиятҳои тарбия дар асоси арзишҳои касбии шарқӣ ҳангоми ташаккули механизмҳои аввалини ҳунармандии миллӣ дар хонандагони синфҳои ибтидоӣ таҳлил мешавад. Имкониятҳои педагогии анъанавӣ устод–шогирд, меҳнатдӯстӣ, сабр ва ростқавлӣ фаҳмонда шудааст. Роҳҳои ҳамгироии технологияҳои муосири педагогӣ — таълими лоиҳавӣ, технологияҳои бозӣ, таълими ҳамкорӣ ва равиши STEAM — бо мазмуни ҳунармандӣ асоснок карда мешавад. Ақидаҳои тарбиявии мутафаккирони Шарқ низ баррасӣ гардида, мавқеи онҳо дар амалияи мактаби имрӯза нишон дода мешавад.

**Калидвожаҳо:** ҳунармандӣ, арзишҳои шарқӣ, синфҳои ибтидоӣ, тарбияи касбӣ, устод–шогирд, технологияҳои педагогӣ, тарбияи меҳнатӣ, арзишҳои миллӣ.

**Kirish.** Bugungi kunda ta'lim tizimini isloh qilishning muhim yo'nalishlaridan biri o'quvchini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, uning ijodiy va amaliy qobiliyatlarini erta yoshdan rivojlantirishdir. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunda ta'lim va tarbiya birligi, shaxsning intellektual, ma'naviy-axloqiy va jismoniy rivoji ustuvor vazifa sifatida belgilangan [6:3]. Shu nuqtai nazardan, milliy hunarmandchilik — kulolchilik, kandakorlik, zardo'zlik, yog'och o'ymakorligi, kashtachilik va boshqa turlari — o'quvchi shaxsini shakllantirishning samarali vositasi hisoblanadi. So'nggi yillardagi tadqiqotlarda ham milliy qadriyatlarni boshlang'ich sinf fanlari orqali singdirish masalasi dolzarb yo'nalish sifatida ko'rsatiladi [5:168].

Boshlang'ich sinf yoshi (7–10 yosh) bolaning mehnatga bo'lgan munosabati, qiziqishi va odatlari asos solinadigan davr hisoblanadi. Aynan shu bosqichda o'quvchida hunarmandchilikka oid dastlabki tasavvurlar, mehnat ko'nikmalari va unga nisbatan hurmat tuyg'usi shakllanadi. Biz ushbu jarayonni milliy hunarmandchilikning dastlabki mexanizmlarini rivojlantirish deb ataymiz. Bu mexanizmlar o'quvchining qiziqish uyg'onishi, asosiy bilim va ko'nikmalarni egallashi, amaliy faoliyatga jalb etilishi hamda jamoa bilan hamkorlik qilishini o'z ichiga oladi.

Tadqiqotning maqsadi — boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy hunarmandchilikning dastlabki mexanizmlarini rivojlantirishda Sharqona kasbiy qadriyatlar asosida tarbiya berishning o'ziga xos xususiyatlari va ahamiyatini ilmiy-pedagogik jihatdan asoslashdir. Tadqiqot jarayonida pedagogik adabiyotlar tahlili, qiyosiy-tarixiy usul, umumlashtirish va pedagogik kuzatuv metodlaridan foydalanildi.

**Asosiy qism.** Sharqona kasbiy qadriyatlar deganda asrlar davomida hunarmandlar muhitida shakllangan va avloddan avlodga o'tib kelgan halol mehnat, ustozga hurmat, sabr-toqat, mas'uliyat, nafislik, mahsulot sifatiga e'tibor hamda el-yurtga foyda keltirish kabi me'yor va tamoyillar majmuasi tushuniladi. Bu qadriyatlar Sharq mutafakkirlarining asarlarida chuqur ifodalangan. Yusuf Xos Hojib “Qutadg'u bilig” asarida inson kamoloti va foydali mehnat o'rtasidagi bog'liqlikni ta'kidlaydi [9:45]. Kaykovus “Qobusnoma”da farzandga hunar o'rgatishning ahamiyatini alohida uqtirib, hunarli kishining hech qachon xor bo'lmasligini bayon etadi [4:112]. Abdulla Avloniy esa mehnat tarbiyasini axloqiy tarbiyaning ajralmas qismi sifatida ko'rib, bolani mehnatga o'rgatishni oilaning va maktabning birgalikdagi vazifasi deb hisoblagan [1:68].

Tadqiqotlar tahlili Sharqona kasbiy qadriyatlar asosidagi tarbiyaning boshlang'ich sinf sharoitidagi quyidagi o'ziga xos xususiyatlarini ajratib ko'rsatish imkonini berdi.

Birinchidan, ushbu tarbiya ustoz-shogird an'anasiga tayanadi. Hunarmandchilikda bilim kitob orqali emas, ko'proq ustozning ish jarayonini kuzatish va u bilan birga amal qilish orqali o'zlashtiriladi. Bu an'ana L.S. Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" g'oyasi bilan uyg'un bo'lib, bola kattaning yordami bilan mustaqil bajara olmaydigan vazifani uddalaydi [8:86]. Boshlang'ich sinfda ustoz rolini o'qituvchi, hunarmand-mehmon yoki ota-ona bajarishi mumkin.

Ikkinchidan, tarbiya amaliy faoliyat orqali amalga oshadi. Dj. Dyuning "qilib o'rganish" tamoyili hunarmandchilik mashg'ulotlarida to'liq namoyon bo'ladi [3:38]. Bola loy, yog'och, mato, qog'oz kabi materiallar bilan ishlar ekan, mehnat mahsulotini o'z qo'li bilan yaratishning quvonchini his etadi, bu esa uning ichki motivatsiyasini oshiradi.

Uchinchidan, Sharqona qadriyatlar axloqiy va estetik tarbiyani uyg'un holda amalga oshirishni nazarda tutadi. Hunarmand buyumi faqat foydali emas, go'zal ham bo'lishi lozim. Shu sababli o'quvchi naqsh, rang va shakl uyg'unligini his etishga o'rganadi, milliy bezak elementlarining ma'nosi bilan tanishadi.

To'rtinchidan, bu tarbiya jamoaviylik va oilaviy davomiylikka asoslanadi. An'anaviy hunarmandchilik ko'pincha oilaviy dinastiyalar doirasida rivojlangan. O'quvchi oila va mahalla hunarmandlari bilan uchrashuvlar orqali o'z ildizlarini his etadi, mehnat insonni ulug'laydigan muhitda ulg'ayadi.

Beshinchidan, tarbiya bosqichma-bosqichlilik va yosh xususiyatlarini hisobga olish tamoyiliga tayanadi. Boshlang'ich sinfda murakkab texnologik jarayonlarga emas, balki oddiy, xavfsiz va tez natija beradigan mashg'ulotlarga (plastilin va

loydan buyum yasash, qog'oz va matodan applikatsiya, oddiy kashta, naqsh chizish) e'tibor qaratiladi.

Hunarmandchilikning dastlabki mexanizmlarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'рни alohida ahamiyatga ega. Birinchi navbatda, loyihaviy ta'lim texnologiyasi o'quvchilarga "Mening milliy buyumim" kabi kichik loyihalarni bajarish imkonini beradi: g'oya tanlash, material tayyorlash, ishlash va natijani taqdim etish bosqichlari bolada mas'uliyat va izchillikni tarbiyalaydi. O'yin texnologiyalari — "Hunarmandlar ko'chasi", "Usta va shogird" kabi rolli o'yinlar — o'quvchini kasb olamiga tabiiy va qiziqarli tarzda olib kiradi. Hamkorlikda o'qitish texnologiyasi kichik guruhlarda ishlash orqali o'zaro yordam, ish taqsimoti va jamoaviy javobgarlikni shakllantiradi. STEAM yondashuvi esa hunarmandchilikni matematika (shakl, simmetriya, o'lchov), tabiatshunoslik (materiallar xossasi), texnologiya va san'at bilan bog'lab, fanlararo integratsiyani ta'minlaydi. Raqamli vositalar — milliy hunarmandlik haqida qisqa videolavhalar, virtual ekskursiyalar, interaktiv o'yinlar — o'quv jarayonini ko'rgazmali va jozibador qiladi.

Shuni ta'kidlash lozimki, texnologiyalardan foydalanishda ularning Sharqona qadriyatlar bilan uyg'unligi muhim: har bir mashg'ulot nafaqat ko'nikma, balki ma'naviy-axloqiy xulosa — masalan, "halol mehnat — baraka manbai", "ustozga hurmat — ilm kaliti" kabi g'oyalar bilan yakunlanishi maqsadga muvofiq.

**Natijalar va muhokama.** Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Sharqona kasbiy qadriyatlar asosidagi tarbiya boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy hunarmandchilikning dastlabki mexanizmlarini rivojlantirishda quyidagicha ahamiyat kasb etadi. Birinchidan, o'quvchida mehnatga qiziqish va hunarmandlarga nisbatan hurmat shakllanadi. Ikkinchidan, qo'l mehnati orqali mayda motorika, e'tibor, sabr va aniqlik kabi shaxsiy sifatlar rivojlanadi. Uchinchidan, o'quvchi milliy madaniy merosga daxldorlik hissini his etadi, o'zligini anglash jarayoni

kuchayadi. To'rtinchidan, erta yoshdan kasb olamini tanishish bolaning kelajakdagi kasb tanlashiga ijobiy zamin yaratadi. Beshinchidan, hunarmandchilik an'analarini saqlash va rivojlantirish ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ega bo'lib, kelgusida yoshlar bandligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, amaliyotda ayrim muammolar mavjud: boshlang'ich sinf o'qituvchilarining hunarmandchilik bo'yicha metodik tayyorgarligi yetarli emas, darslar uchun maxsus materiallar va o'quv-metodik qo'llanmalar cheklangan, hunarmandlar bilan hamkorlik tizimli yo'lga qo'yilmagan. Ushbu muammolarni hal etish uchun o'qituvchilar malakasini oshirish kurslariga hunarmandchilik moduli kiritish, "Texnologiya" va "Tasviriy san'at" darslarini integratsiyalash, maktab qoshida hunarmandchilik burchaklari va mahalla ustalari bilan hamkorlikdagi to'garaklar tashkil etish tavsiya etiladi.

**Xulosa.** Boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy hunarmandchilikning dastlabki mexanizmlarini rivojlantirishda Sharqona kasbiy qadriyatlar asosida tarbiya berish ustoz-shogird an'anasiga tayanishi, amaliy faoliyat orqali amalga oshirilishi, axloqiy-estetik birlikni ta'minlashi, jamoaviylik va yosh xususiyatlariga muvofiqlik kabi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bunday tarbiya o'quvchida mehnatsevarlik, mas'uliyat, ijodkorlik va milliy g'ururni shakllantiradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar — loyihaviy ta'lim, o'yin, hamkorlikda o'qitish, STEAM va raqamli vositalar — ushbu tarbiyaning samaradorligini oshiradi. Kelgusida mazkur yo'nalishda mezonlar va diagnostik vositalarni ishlab chiqish hamda eksperimental tadqiqotlar o'tkazish maqsadga muvofiqdir.

#### **Adabiyotlar ro'yxati**

1. Avloniy A. Turkiy Guliston yoxud axloq. – Toshkent: Ma'naviyat, 2017. – 160 b.
2. Burxonova G.U. Musiqa ilmi tarixi Kaykovusning "Qobusnoma" asari talqinida // Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi. – 2024. – 5-son.

3. Dewey J. Democracy and Education. – New York: Macmillan, 2020. – 434 p.
4. Kaykovus. Qobusnoma. – Toshkent: O'qituvchi, 2006. – 256 b.
5. Ortiqova Z. The significance of national values in primary class subjects of education // News of the NUUz. – 2024. – Vol. 1, No. 1.5.1. – P. 168–170. DOI: 10.69617/nuuz.v1i1.5.1.4708.
6. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, 23.09.2020, O'RQ-637-son.
7. Shauyenova M., Aitpaeva A., Abilbakiyeva G., Saudabayeva G. Analysis of Keykavus "Qabus-name" from a pedagogical perspective // Bulletin of Abai KazNPU, Series "Pedagogical sciences". – 2024. – No. 2(82). – P. 72–. DOI: 10.51889/2959-5762.2024.82.2.006.
8. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge: Harvard University Press, 2000. – 159 p.
9. Yusuf Xos Hojib. Qutadg'u bilig. – Toshkent: Yozuvchi, 2006. – 560 b.